
МЕТОДОЛОГІЯ, ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 352/354

Д. Т. Бікулов

кандидат наук з державного управління, доцент
Запорізької національний університет

ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РЕГІОНУ

Статтю присвячено визначенню показників, які характеризують адміністративно-територіальну одиницю – область з погляду впливу на потужність та ефективність механізмів державного управління. Ключовими обставинами в цьому контексті є політичні критерії, такі як: потужність місцевих органів управління, наявність ресурсів управління, насамперед бюджетних коштів та джерел їх відновлення. Встановлено сторони, елементи громади, які зацікавлені в тому чи іншому розвитку подій.

Ключові слова: регіон, соціально-економічний стан, бюджет, політика, економіка, підприємство, вплив, місцеве самоврядування, адміністрація, орган влади.

Політична ситуація в країні та її економічні показники перебувають у постійному зв'язку. Чим більша територія, тим сильніший вплив окремих її елементів (регіонів, міст) на загальну ситуацію. Події останнього десятиріччя, що викликали політичні кризи, які завершувались якісною зміною в системі державного управління, вирішувались у столиці – Києві та здебільшого залежали від загальної думки населення цього регіону, особливо – громадянського суспільства, тобто соціально активної частини населення, яка сама спроможна вирішувати власні та загальні проблеми, відповідно до цілей держави або всупереч їм.

Інший розвиток подій складався в другому за обсягами регіоні – Донецькій та Луганській областях, які разом досягають показників м. Києва за чисельністю населення, обсягами місцевого бюджету тощо, а за кількістю промислових підприємств навіть переважали його. Трагічні події 2014 р. визначили силу впливу двох промислових областей на країну загалом, який не змінив системи державного управління, проте послабив країну в економічному відношенні.

Охарактеризуємо стан та показники регіону м. Київ. Чисельність населення на 2013 р. становила близько 3,1 млн осіб [2].

Київ є лідером за рівнем ВВП, кількістю суб'єктів підприємницької діяльності, місцем реєстрації та сплатою податків юридичними особами. За сумою видатків місцевого бюджету Київ на першому місці, однак така сума видатків пов'язана, передусім, з виконанням функцій столиці, що передбачає додаткові видатки на державне управління, підтримку суспільної інфраструктури тощо.

Структура підприємств у Києві така (за внеском у ВВП): 39% за кількістю – виробничі підприємства та їх офіси, 13% – банки, 4% – страхові компанії, 44% – торговельні мережі. У Києві немає виробничих підрозділів великих промислових підприємств, проте розташовані та зареєстровані їх офіси.

Найбільшу питому вагу в надходженнях до місцевого бюджету становлять податкові надходження – близько 80%, причому в структурі податкових надходжень найбільша питома вага – близько 70% – припадає на податок на прибуток фізичних осіб. Решта – плата за землю, єдиний податок, сільськогосподарський податок.

Найбільше джерело доходів місцевих бюджетів – податок на доходи фізичних осіб – поступово зменшується за абсолютними показниками та за питоною вагою, а решта надходжень збільшують питому вагу та значення. Особливо це стосується таких надходжень, як єдиний податок з підприємців і сільськогосподарський податок. Екологічний податок зростає як за питоною вагою, так і в абсолютних показниках, але навіть найбільший показник – 1,8% є надзвичайно низьким.

Плата за землю, розробку концесій не перевищує 1% за кожною з позицій, тобто можна констатувати той факт, що потенційна нова величина доходів місцевих бюджетів складається зі збільшення рентних надходжень – використання природних благ, які належать місцевій громаді на первинній основі за місцем проживання.

Єдиний податок, його абсолютна величина та відносна динаміка відображають

ділову активність громади загалом і в межах певної території.

Другий за соціально-економічними показниками регіон України – Донецька область. Соціально-економічні показники включають у себе чисельність населення, ВВП, обсяг місцевого бюджету, кількість підприємств та чисельність робітників.

Донецька область до 2014 р. була лідером в Україні за чисельністю населення (не враховуючи Київ), її населення становило 4,43 млн осіб. Найближчим конкурентом за цими показниками є Дніпропетровська область, в якій кількість населення становить 3,3 млн осіб. За період з початку військових дій з області мігрували близько 1,4 млн осіб, причому більшість з них – особи працездатного віку та спеціалісти, які мали можливість працевлаштування поза межами області.

Донецька область забезпечує близько 25% українського експорту, в тому числі більше ніж 60% чорних металів, що є найвищим показником серед усіх областей України. Однак за внеском у валовий національний продукт Донецька область виробляє менше, ніж Київ, – 12% проти 18,2%. За показником ВВП на душу населення Донецька область є четвертою з показником 29 тис. грн, при тому, що середній показник дорівнює 23,5 тис. грн, показник ВВП Києва – 70,5 тис. грн, Дніпропетровської області – 34,7 тис. грн, а Полтавської області – 30 тис. грн.

На думку І. Піонтковської, найбільш значний внесок у ВВП України забезпечують території з найбільш розвинутою обробною та видобувною промисловістю й великою кількістю зареєстрованих підприємств. Оскільки в Києві розташовані центральні офіси більшості з великих інтегрованих корпорацій, то й статистичні показники щодо обсягів виробництва та більша частина податкових надходжень формуються саме там.

За даними О. Жолудь, показники щодо перерахування податків до зведеного бюджету за півріччя 2013 р. становили: Київ – 42,77 млрд грн, Дніпропетровська область – 14,94 млрд грн, Донецька область – 13,65 млрд грн. Якщо порівнювати показники оплати податків із сумою дотацій та субвенцій, які надходять з державного бюджету до місцевих бюджетів, то єдиним донором буде Київ, решта регіонів отримують з державного бюджету більше, ніж перераховують до нього [4].

Найбільші обсяги трансфертів, що мають соціальне призначення, тобто спрямовані на допомогу населенню, отримують регіони Західної України. На думку М. Заблоцького, за перші десять років XXI ст. реальна заробітна платня в Україні зросла в 3,5 разу, а на сході – в 2,5 разу. До показників реальної заробітної платні належать ті доходи, які отримують домогосподарства в реальному вимірі.

Однак другу найбільшу частку коштів державного бюджету отримують у межах

державних галузевих програм: вугільна галузь – 13 млрд грн, сільське господарство – 7,5 млрд грн, дорожнє господарство – 14 млрд грн, багатопільові проекти розвитку – 7 млрд грн, дослідження та розробки – 1,4 млрд грн [4].

За твердженням Д. Чернікова, 50% усіх поточних та капітальних трансфертів спрямовують на три регіони – Донецьку, Луганську області та м. Київ. При цьому частка Донецької та Луганської областей удвічі більша, ніж їх внесок у ВВП України. Це пояснюється високою концентрацією підприємств – отримувачів державної допомоги. Це стосується підприємств вугільної галузі. Зазначимо, що дані про фінансову допомогу держави не включають до себе суми ПДВ, яка повертається підприємствам-експортерам.

Зокрема, Донецька область отримує близько 27% так званих галузевих трансфертів (тобто спрямованих на підприємства), а Київ – 18%, Луганська область – 11%. Основна частина коштів спрямовується на фінансування вугільної галузі: на реструктуризацію галузі – від 1,14 до 2 млрд грн, на компенсацію собівартості – від 7,8 до 13 млрд грн, на технічне переобладнання шахт – від 1,58 до 2 млрд грн [3].

Виходячи з показників бюджетів, найбільші обсяги дотацій вирівнювання отримує також Донецька область – від 4,19 до 4,9 млрд грн. Дніпропетровська область отримує 3,4 млрд грн, Крим – 1,4 млрд грн. Найменші обсяги дотацій отримують Чернівецька область – 184 млн грн, Тернопільська область – 228 млн грн, Волинська область – 232 млн грн.

На підставі вищенаведеного сформулюємо політико-економічну характеристику регіону:

1. Чисельність населення. Кількість зайнятих та кількість соціально незабезпечених осіб (пенсіонерів, безробітних, інвалідів).

2. Кількість підприємств та сума надходжень до бюджетної системи. Структура надходжень.

3. Місцевий бюджет. Загальна сума за видатками та надходженнями, сума трансфертів з державного бюджету.

4. Активність громадянського суспільства – наявність протестних дій (участь у незаконних збройних формуваннях, збройне захоплення будівель не вважаються протестами громадянського суспільства, а є кримінальним вчинком).

5. Залежність місцевих громад від центральних органів державної влади (визначаються фактори залежності).

6. Питома вага та абсолютна кількість соціально незадоволених громадян (до них входять громадяни, які отримують доходи, недостатні для задоволення власних потреб, тобто безробітні, малозабезпечених громадян можна віднести до соціально незадоволених).

Відповідно до політико-економічної характеристики регіону формуються бюджетні

потоки до місцевих бюджетів, приймаються кадрові рішення, що мають підсилювати адміністративну структуру державної влади та якість взаємодії з місцевою громадою.

Список використаної літератури

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Головне управління статистики у м. Києві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: gorstat.kiev.ua/Docs/1548.doc.
3. Дем'янчук О. І. Аналіз фіскального потенціалу місцевих бюджетів України у контексті прийняття Податкового кодексу / О. І. Дем'янчук // Вісник Національний університет державної податкової служби України. – 2011. – № 4. – С. 45–51.
4. Корреспондент: Годувальники наші. Рейтинг найбільших активних платників податків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/journal/1393450-korrespondent-goduvalniki-nashi-rejting-najbilshih-aktivnih-platnikov-podatkov-ukrayini>.

Стаття надійшла до редакції 05.09.2014.

Биколов Д. Т. Политико-экономическая характеристика региона

Данная статья посвящена определению показателей, характеризующих административно-территориальную единицу – область с точки зрения влияния на силу и эффективность механизмов государственного управления. Ключевыми обстоятельствами в этом контексте считаются политические критерии, такие как: сила местных органов управления, наличие ресурсов управления, в первую очередь бюджетных средств и источников их восполнения. Устанавливаются стороны, элементы общества, которые заинтересованы в том или ином развитии событий.

Ключевые слова: регион, местное самоуправление, социально-экономическая характеристика, бюджет, предприятие, влияние, орган власти, политика, администрация.

Bikulov D. Political-Economic Characteristic of the Region

This article is devoted to the definition of indicators that characterize the administrative and territorial unit – the area in terms of impact on the strength and effectiveness of governance arrangements. The key circumstances in this context are considered political criteria, such as: the power of local governments, the presence of management resources – primarily the budget and sources of its replenishment. Government effectiveness also depends on the quality of relations between local authorities, local administrations and the territorial offices of the central institutions of the state. The basis of effective management of the administrative territory in the long run is the presence of economic power and its instruments. We consider it as possible to influence the processes of production, distribution and consumption of various kinds of social benefits. We determine elements of society who are interested in a particular scenario. For effective management and self-management, it is necessary to establish clear guidelines for all parties – participants of the socio-economic processes in society: the representatives of governments, employers, employees, members of civil society and indifferent citizens, who under certain circumstances change opinion and change the political and economic situation in general. Politico-economic characteristics of the region is important for the initial assessment of the situation and decision-making managerial or financial nature: on the strength and nature of managerial influence, accommodation or divestment.

Politico-economic characteristics of the region (region or city) will include a number of factors that determine the control of territory and its ability to self-sufficiency. As the largest base defined regions of Ukraine, which determine the socio-economic situation in general: Kiev and Donetsk region. These territories are the most problematic in terms of budget flows objects. On the one hand there is formed the largest number of gross domestic product, the largest population is located. On the other hand, at these sites there is the greatest number of problems of socio-economic nature. These problems reflect the problems of society as a whole, but it is in these regions, their presence affects all Ukrainian society.

Key words: region, local government, budget, social-economic characteristic, administration, authority unit, policy.